

Megjelenik
minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ár
Egész évre 6 frt o. é.
Félévre . 3 " " "
A közlemények és előfizeté-
sek bérmentve küldendők.
Szakhirdetések
egy péld. hasábsora 6 krral
számítottatik.

HASONSZENVI KÖZLÖNY.

Előfizethetni

vidéken
minden cs. kir. posta-
hivatal utján.
Gyöngyösön
a szerkesztőnél.
Egerben
az érseki lyceumi
nyomdában.

Alapos ismereteket terjesztő orvosi lap a homöopathiáról.

Szerkesztő-tulajdonos: **Horner István**, a gyöngyösi köz-kórház igazgató-főorvosa.

TARTALOM: A hasonszenvi adag. Dr. Grauvogel után. A terhesek és ujonszülöttek körüli eljárás. — Észleletek a gyön-
gyösi kórházban orvosolt betegekről (folytatás.) -- Vegyesek.

A hasonszenvi adag.

Dr. Grauvogel után.

A vegytani és physikai törvény tanítja, hogy a fel-
szabadult testparányoknak hatása egészen más, mint
kötött állapotban; így p. o. más a víz hatása jégalak-
ban, más midőn gőzzé válik. Ezt már a gőzmozgony
fűtője is érti, egyedül a physiologiai gyógytan követői-
nek felfogását múlja fel, kiknek allitása szerint: a víz
mindig csak víz marad, akár jég, akár gőzalakban: —
a kényeső kényeső marad, akár a hévmérőben, akár a
tükörüvegben. E mellett megfélekedeznek arról, hogy a
megváltozott physikai tulajdon vagy alak, egészen kü-
lönböző következtetésekkel is bír. A jégen szánkázhatok,
kísérje ezt meg valaki a gőzön: két szemer higannyal
hasmenést okozok, mit a 30-dik higitással nem eszkö-
zölhetnek. Ellenben a gőzzel szobáimat megmelegíthetem,
tehát ép ellenkezőjét idézem elő a jegesedésnek.
Hogy azonban a kényeső 30-dik higitásával, a két sze-
mer ellenkezőjét birjam véghezvinni, ezt a physiologiai
gyógytan követői már előre, anélkül hogy valaha egy
egyszerű kísérletet tettek volna, esztelenségnek nevezik.
Nem vagyok feljogosítva őket jobbra tanítani, én itt is
egyedül a természettörvényeire hivatkozom.

Ha valaha a physiologiai gyógytan követői közül
csak egyik is megfontolta volna, hogy azon mozgalmak-
nak és változásoknak, melyeket a betegségek okai az
élettestben előidéznek, súlymérték szerint ellenszegülni
nem lehet, hanem egyedül minőségi és mennyiségi
Aequivalensekkel, úgy az adag törvénye már régóta
felfedeztetett volna. Ugyanis a mindennapi tapasztalás
bizonyítja, hogy a legszámosabb kórok okai megmér-
hetetlen elemekből állanak. Vagy megmérte-e valaha
valamelyik Chemikus, mily mennyiség kívántatik az
electro-negativus légből arra nézve, hogy Cholera
származzék, vagy mennyi hogy cholera-t idézzen elő;

avagy a mocsáros levegőt, hogy attól váltóláz származ-
zék? sőt ép ellenkezőleg áll a dolog, mert a nevezett
kórokokat mi egyedül mint megmérhetetlen kvalitásokat
ismerjük. De mivel ezen kvalitások számtalan és hatal-
mas körjeleket bírnak kifejleszteni és elfojtani, ebből
azon szerenesetlen következtetést származtatják, hogy
ezen rémképeket egyedül nagy quantitásokkal lehetséges
legyőzni, a testből kiűzni, ép úgy mint az a tápláló ele-
delekről tapasztaltatik. Az orvosok nagy többsége még
mai napig is a kórananyagok mennyiségét azoknak kiter-
jedéséből és hatályosságából ítéli meg, ekként a quali-
tativus következtetésekből az ok mennyiségére. Másként
alig lehetne megmagyarázni azon makacsságot, melylyel
mostanáig is a traditionalis adagokhoz ragaszkodnak.
Mivel azonban a következtetések mineműségéből az ok
mennyiségére a záradék nem észszerű, sőt fonákság, e
szerint a traditionalis adagok is egyedül álokbokodáson
nyugszanak, és semmi alapos ok által nem igazoltathatnak.
Azt hiszik, hogy ha az ember életének legnagyobbikát,
az egészséget külső ártalmak következtében elveszíti,
ezen ártalmaknak oly annyira nagyoknak kell lenni, mint
maga az ember, vagy még ennél is nagyobbaknak, te-
hát annyi quantitásokat kell bele öntögetni, melyeket
ha egyetlenegy betegségnél összeszámítránk, elhihe-
tetlen mennyiségre rugna fel.

A physiologiai gyógytan pártlívői közül valame-
lyik ez ellen azon kifogást tehetné, hogy ha a mi fen-
tebbi állításunk igaz, miként történhetne meg, hogy
oly számtalan betegségek nagy mennyiségű gyógysze-
rek által, milyenek vényekben foglaltatnak, meggyó-
gyulnak?

Eltérve ezen állításban foglalt hibás következte-
téstől a post hoc ergo propter hoc miatt, és megenged-
ve, hogy ily gyógyulások gyakran és valóban megtör-
ténnek, ezt azonban, — az ily esetekben tapasztalt ár-
talmak mellékműködéseken kívül, — mindig be lehet

bizonyítani, hogy hasonló gyógyulásoknál esetlegesen valamely specificum használtatott, s így a **homœopathia involuntaria** az orvos tudta és akarata nélkül alkalmaztatott. Emlékeztetésül s állításunk erősítésére felhozzuk azon gyógyításokat, melyeket a physiologiai gyógytan párthivei a tüdőlob ellen: Ferrum, Cuprum, Nitrummal véghez visznek, mely gyógyjelentéseik a homœopathia involuntaria-val ugyanazonosak.

De ezen állításunkat még más érthetőbb példával is igyekszünk felvilágosítani és bebizonyítani. Kétségenkívül a régi gyógymód kórodáiban többször előfordult már azon eset, hogy egy felüdülő beteg, ki higany bedörzsölések által orvosolt beteg mellett feküdt, nyál folyást kapott anélkül, hogy valaha higanyt vett volna be. Ily tényeket csak közönyösnek tekintik, mint valami curiositást, és senki sem törődik azon, hogyan történhetik meg az, hogy egy megmérhetően mennyiségű higanynak, csupán kipárologás által képes volt oly tünetményt előidézni, mely csak nagyobb mennyiségű higany használata után szokott bekövetkezni? Mert ha ezen tünetménynek jelentékenységeivel valaha valamely orvos foglalkozott volna, bizonyosan nem mulasztja el azt kifürkészni, mekkora adag legyen szükséges a higanyból, hogy ártalmas következtetéseket ne okozzon, még csak nyálfolyást sem idézzen elő, mely soha sem lehet feltétele a sikeres gyógyulásnak.

És hogyan lehet ily feltűnő elmulasztásokat megmagyarázni? Az emberi elmének természetszerű restségéből, mely a megszokott ideákhoz ragaszkodik, — a tekintélyek tiszteletéből: így tanultam az iskolában, ekként gyógyít ez vagy amaz híres orvos is, minék tehát eszemet törni, vagy oly nagyravágyónak magamat tartani, hogy más eljárást kövessek? — a kényelmes meglegedésből, mert, minék azt vizsgálni, ha Rademacher, vagy Hahnemann követői más tanulmányoknak hódolnak, vagy jobb sikerrel dícsékszenek? ez nem lehetséges, mert az egyetemenél ezt nem tanítják, abból vizsgát tenni nem kell, az állam pedig többet nem követel, mint a mennyi a rendeletben foglaltatik.

Hogy ez a valóságban így létezik, azt a gyakorlati életből számtalan példával lehetne bebizonyítani. Különben nem célolok e részben a majoritás felett pálcázást törni, önmagam 10 évig ez osztályhoz tartoztam; az elmének törvénye az, mely ily ügyben uralkodik, és ezen utakra vezérel, melyekről eltérni számtalan események kívántatnak, és még ekkor is azon kérdés merül fel, ha a nagy fáradsággal választott útvös ut nem vezet-e ellenkező tévutakra, miről szintén elég példával bírunk.

Mi ugy látjuk, hogy a hasonzeny sem menekült meg egészen e veszedelemtől. Érti és tudja jól, hogy

p. o. ártalmas vagy ártalmassá vált kórányagok megrekedése sokszor akadályt okoz a testben, és a gyógyulást hátráltatja, még is, hogysem elvétől eltávozzék, kész semleges maradni, mint hánytató vagy hashajtóval azokat kiirtitni, azon elvből indulván ki, hogy mivel az általa rendelt gyógyszer a természet törvénye alapján alkalmaztatott, az azon életműveket is megerősíteni, melyek téflensége a megrekedéseket okozza. Azonban ép azon elve: hogy a gyógyszert a természet törvénye alapján alkalmazza, foglal magában még ismeretlen középtagokat is, miután még számtalan gyógyanyaggal eddig kísérletek sem tettek, melyekkel pedig megtörténtek, nem annyira tökéletesek, hogy várakozásunknak minden előfordulható esetben megfelelőhöznek. Ha ez nem így állana, nem volnának néha kénytelenek mechanikus szereket p. o. állóveteket alkalmazni, vagy hogy hányást idézzenek elő, unelvitó zsiros italokat, vagy a torok csiklandoztatását eszközölni, stb. Az ó-hítű homœopathia szerint oly eszközök-höz, mint: hánytató vagy hashajtóhoz nyulni, csak ex-communicatio büntetése alatt szabad, mivel ő egyedül az erőtanra (Dynamik) esküdött, mely fogalom az erőműtanból (mechanik) kölcsönözöttet, holott a gyógytanban e fogalom alatt más képzeletek köttetnek össze mint az erőműtanban.

Az ok, miért nem mer másként cselekedni: mint a hasonlatosság elve azt rendeli, a physiologiai gyógytan és a homœopathia közötti ellentétben alapszik, az allopathiában az okilagos törvény (Causalgengesetz) a vezérelv, a homœopathiában a hatás és ellenhatás egyenlőségének törvénye (das Gesetz der Gleichheit der Wirkung und Gegenwirkung). Pedig mindkettő valóságos természettörvénye, melyek szerint eljárni, rendelkezni magában nem foglalhat, mind egyiknek meg van azonban a határa, melyen túl érvényességet egyik sem követelhet.

Hogy egy, erre illő hasonlatossággal éljek: az allopathia p. o. megöntözi a növényt azért és akkor, midőn száraz, azt mindazonáltal nem tudja, kútviz, ey vagy más trágyaeszköz alkalmas-e arra, hogy a növény jobban tenyészék? ebbeli kísérleteit vagy a nyers tapasztalás, vagy mások után követi. Ha a növény nem tenyészik, megváltoztatja ismét a mondott alapok szerint a táplálószeret, és csak akkor veszi magát észre, hogy azt túlöntöztette, midőn minden öntözések dacára a növény kiszárad. — A homœopathia megvizsgálja előbb a viszonyhatás specialis törvényeit, melyek a növény és a különböző trágyaeszközök között léteznek, figyelemmel kíséri a változásokat, melyek a növényen az öntözés alatt tapasztaltatnak, félbe hagyja az öntözést ha siker mutatkozik, ekként sikerül neki nem

csak a táplálésközt, hanem annak mennyiségét is kiadni, és egyszermindenkorra meghatározni. Így fedezte fel, hogy p. o. a cactus sokkal jobban tenyészik ha. csak keves vízzel öntöztetik, a lilium pedig sok vizet igényel táplálására, ekként fedezte fel a hasonlatosság törvényét a különböző individualitások hatása és ellenhatásánál, de azért okilagos törvény szerint öntözni a növényt neki is kellek. A különbség egyedül abban áll, hogy az allopatha csak valamit akar véghez vinni, a homeopatha pedig tudja azt, hogy egy testben, legyen az állati vagy növényi, egyik hatás ismét más hatásnak az oka, s így mindenkor a kölcsönös okilagosságnak (wechselseitige Causalität) van helye; hogy továbbá egyoldalú okilagossággal semmit sem vihet véghez, ha az organikus ellenhatásnak fokait tekintetbe nem veszi. — Midőn azonban a növény töve már fölemészti a földrészeket, az edényt melyben tenyészett, végképen kitömik, ez esetben a hatás és ellenhatás hasonlatosságának törvénye mitsém segít, öntözze a növényt vagy ne öntözze, egyre megy ki, a kölcsönös okilagosság a növény töve és a föld között megszünt létezni, mivel tápláló anyaga többé nincsen. Minthogy tehát tápláló anyaga többé nem létezik, eszerint a növény sorvadásának okai és feltételei, melyek a táplálék hiányában rejlenek, elmozdítandók, és a növény új földbe és tágasb edénybe ültetendő, de ezt kell tenni akkor is, midőn a növény tultengés következtében elsatnyul.

Ekként van az emberi testtel is. Segedelmet kell nyújtani hol az okilagos, hol a viszonyhatás törvénye szerint, és ha hasonlatosan egyedül és mindenkor csak az ő vezérelve után intézi gyógyításait, azon hibába esik, melyben az allopathia rég sanylik. **E két tudomány nem foglal magában ellentétet az ellenmondás, hanem a kölcsönös kiegészítés értelmében.**

Meg gondolatlan ellenszegülésből és saját tehetségeinek félreismeréséből igyekeznek a homeopathia magát álltélékekkel menteteni. Így minden betegségnek első és fő okát az életerő tisztán **erőbeli** (Dynamisch) változásaiból, nem különben a gyógyításokat **gyógy-erőből** származtatja. Ily vélemény nem csak ámitó és önkényes, hanem felesleges is. Az életerő a gyógyerővel ugyanazonos. A gyógyerő az élet tulajdona, és nem valami elkülönözött műtétel, mindkettő a **különhatás** (specificatio) törvénye alapján történik, melyen semmi-féle gyógytan változtatni nem képes, ha csak kárt okozni nem akar.

A terhesek és ujonszülöttek körüli eljárás.

Egy szerelmes és termékeny átélelésből származik egy új ember. Hogy tulajdonképen miként történik a

megalakulás? bár az orvosi tudomány az újabb időkben minden egyéb ágaiban óriási haladásokat tett, ezt minden e részben véghez vitt vizsgálódásai megfajtatlanul hagyták. Ezen titkos műtétel felől mai napig is csak annyit tudunk, hogy ahhoz két különböző nem elegyítése kívántatik; mennyi, mily alkotó részekkel járul mindegyik fél külön ezen munkálathoz, mennyi rész illeti az egyik vagy másik felet ezen új alkotásnál? azt meghatározni képesek nem vagyunk. Annyi azonban kétségen kívül áll, hogy az új ember létezésére a nemzők testi és lelki állapota a nemzés alatt, a legnagyobb befolyást gyakorolja.

A két nem közötti végrehajtásnak, mely által termékenyítés következik, összhangozó pillanatban kell történni, miért is figyelmes anyák a nemzés után azonnal meghatározhatják, ha teherbe jöttek-e? A terméketlenség, vagy bőtermékenység, a gyermekek egymáshoz hasonlóssága, avagy nemre nézve különbözőségei ekként a nemzés alatt különböző magonlétből, a férfi mag ösztönző tulajdonságának a nő gerjedékenységéhez való aránytalan fokából következnek. Régi orvosaink által e tekintetben ezen tapasztalatok tétettek: midőn a férfi mag ösztönző tulajdona a nő gerjedésénél nagyobb, akkor a gyermek inkább az atyához; ha pedig az anya gerjedése erősebb a férfiénál, akkor az anyához hasonlít. A nem különbségre nézve ezen nevekedett munkaság ellenkező arányban áll: heves atyák gyakrabban nemzenek leányt, higgadtak fiút, a fiúk ez esetben az anyához, a leányok az atyához hasonlítanak.

Már maga a méhbe fogamzás ideje, nem csekély befolyást gyakorol az anya és a gyermek mibeléttére. Midőn a fogamzás kevéssel a havi tisztulás előtt történik, az anyák rosszulléte gyakoribb, mint ha a terhesség más időben következik be. Azt tartják, hogy az említett esetben a gyermekek is gyengébbek.

Érzékeny nőknél maga a fogamzás az idegeket lázadásba hozza, miként történhetné ekként meg, hogy egy ily új élet, egy egészen új alkotás erőmegfeszítés nélkül a test bel és kül szervezeteiben végre hajthatatnék? Mennyi erő élesztetik, mennyi hozatik munkálatba, mely eddig nyugodtan szunnyadt! Mennyi régi megszokott, és most szokatlan műtételek egyesülnek a testben! Önfentartási ösztön, képzele, és kifejlődése az új magzatnak! mennyi erőre van tehát szüksége a természetnek!

Szerencse, hogy azon szervezetek, melyek e mű véghezvitelére vannak rendelve, akként alkottattak, hogy az anyát és gyermeket megvédik: ennélfogva azokat ezen előadásunkban bátran mellőzhetjük, és így csak azon ártalmakról fogunk szólni, melyeknek a terhes anya a külvilág és környezete által van kitéve, u. m. életmód, ruházat, szenvedélyek, indulatok, és képze-

leteinek zabolátlansága által. Ezek azon pontok melyekre a szülés előtt, az anya és gyermek jóléte miatt a legnagyobb gondot kell fordítani. A mely terhes nő mérsékelt az ő élvezeteiben, eledeleiben, indulataiban, és gyönyörködéseiben, maga és gyermeke egészségét mozdítja elő.

A mi az étkezést illeti, ez legyen egyszerű, de tápláló. Ha a terhesség alatt az anya minden bajtól mentnek érzi magát, legezészerűbb ha eddigi életmódjától el nem távozik. Minthogy a tapasztalásból tudjuk, hogy gyakran a terhes nőknek bizonyos eledelék és italok iránt ellenszenvük van, azok használatára őket kényszeríteni hibás dolog volna. Ha a terhesség ideje alatt az anyát ökröndözések, vagy hányások kinozzák, ez esetben az étkek minémiségére és mennyiségére is nem csekély gondot kell fordítani, gyenge ételek, és mérsékelt adagban, de gyakrabban naponta, e szenvedés megszüntetésére nem csekély befolyást gyakorolni tapasztaltattak. Ha mind e mellett az ökröndözés és hányás nem mulik el, néhány adag *Ipecacuanha*, vagy ha ennek sikere nem volna *Nux vomica* esténként egy adag a kívánt célnak megfognak felelni. Szeszies italok általában ártalmasok, bár nem vagyunk azon véleményben, melyben egy híres orvos Osiander a régi időkben volt, ki azt állítja, hogy ha az anya szeszies italokkal él, a gyermek megbutul. A rómaiak és Carthagoiak a szeszies italok használata ellen a terheseknél szigorú törvényeket is alkottak. Hogy a visszaélés minden dologban ártalmas, azt nem szükséges bebizonyítani, a mérsékelt boritalnak káros következeit mi soha sem tapasztaltuk.

A ruházat legyen könnyű, de sehol se legyen az feszes, avagy szoros. A fűzővállak hála a kor felvilágosodásának most már kiküszöböltettek, legfeljebb még a pórnép találja abban gyönyörét, de létezik egy újabb visszaélés, melyet mivel köreink sokszor kárukra gyakorolnak, értem a mell lemeztelenítését, és a hasnak gyenge befedését a crinolinok elterjedett használata által. A mell lemeztelenítése folytán a tej elválasztás akadályoztatik, és alapját veti később bekövetkező keményedéseknek. A has könnyű ruházata pedig göresök, kolikák, hasmenések támadására ad alkalmat. Hogy a szép nem iránt azon tiszteletemet, és figyelmemet, melyet minden alkalommal tanusítottam, orvosi tanácsom által is ujabban beigazoljam, azoknak kik a meztelen mell viseletét bizonyos alkalommal nem nélkülözhetik, melleiknek vékony vattával betakargatását a ruha alatt ajánljuk; kik pedig a crinolin iránt oly nagy előszeretettel viseltetnek, azok hasokra vékony vászon kötést használjanak, így a divatnak is megfelelően, sem magok sem gyermekük egészségét nem kockáztatják. Az utóbbinak még azonfelül azon jó tulajdona is van, hogy a

has süllyedését a gyermek rendellenies fekvését ellenzi, melegit, anélkül hogy forróságot okozna.

Ha a terhes nő maga és gyermeke egészségéről kellően gondoskodni akar, nagy vigyázatot és ovatosságot fordítson minden testi mozgásaira, foglalatoságaira, és szórakozásaira is. Ide tartoznak, és általában eltiltandók a sebes kocszás, erős tánczolás, erőltetett éneklés, erőltetett házi munkák, mint emelés, teher hordás, mangorlás, a felső végtagokkai kapaszkodás magas tárgyak után. Ez által nem célozom ajánlani a henye életet, mely ép ugy árthatna, mint a megerőltetett foglalatosság. A ház körül mérsékelt mozgás, a szabad levegőben pedig nem fárasztó járkálás a legbiztosabb módok minden rossz következtéseknek eltávolítására.

Elkerülhetetlenül szükséges végre hogy a terhes nő minden indulatait a mennyire csak lehetséges fékezze. Mily nyomorult állapot érheti az ártatlan, és még elrejtett magzatot, ha az anya magát a haragtól elragadtatni enged? Hányszor tapasztaltattott, hogy a harag után az anya gyermekét idő előtt letette, hányszor támadnak a harag után göresök a méhben, melyek a magzatot élte fogytig simylódóvé teszik?

Idé tartozik a terhesség alatt a szerelem élvezete is, melyre gyakran kora szülések származnak. A mérsékelt elhálásnak a terhesség alatt bár mindeddig szembe-tűnő veszélyessége nem bizonyult be, mindazonáltal igen ajánló e részben, hogy a nő hevesességét terhessége alatt mérsékelje. De mérsékelje a terhes nő terhessége alatt képzeleteit is, mire azon állapotban gyakran szokatlan hajlam fejlődik ki. Igen sokan kivált a korosabbak hiszik azt, hogy a szülést túl nem élik, s e végett folytonos aggodalom és félelemben vannak; az ifjabb nőket nem ritkán könny záporban láthatni azon örömiükben, hogy anyává lehettek. Ily nemű képzeletekből eredtek a természet ellenies vágyak, a megcsodálás, az anyajegy, és egyéb előítéletek.

A test éktelenségei, szokatlan alkatok és csoda szülöttek nem ritkán fordulnak elő, melyek nem egyebek, mint a természet játékai, vagy az esetlegesség művei. A természet még ezen rendkívüli esetekben is mindenkor meghatározott törvények szerint jár el, mert soha sem történt még meg, hogy az ujak a homlokokon vagy az orron nyölnének ki, vagy a szem a lábakon találtatnék. Hibázhatnak egyes részek, vagy kettőztetve is tapasztaltathatnak, de mindenkor a helyen látszanak, hova a test alkotása következtében tartoznak. Az ásvány országban is éktelenségek elég gyakran fordulnak elő, melyek szintén meghatározott törvények alapjára vezéreltetnek vissza.

Az anya képzeleti tehetsége a terhesség alatt koránt sem bir hasonló befolyással a gyermekre, és így a

megcsodálás, szemverés nem egyebek mint minden alapelkülő előítéletek, melyek valósága minden tapasztalással ellenkezik. Csodaszülöttek az állatok között is találhatók, sőt a növényeknél is, melyeknél balgatagság volna a képzeleti tehetségnek befolyást tulajdonítani.

Azon gondok közé, melyeket egy terhes nő igényel, tartozik még azoknál, kik magzatukat maguk szándékoznak szoptatni, az emlők gondviselése is. Már a terhesség alatt igen czélszerű a nedveket az emlők felé irányozni, a tej elválasztást elősegíteni, és a csecsbimbókat, melyek által a gyermeknek az első táplálás nyújtatik, akként elkészíteni, hogy a táplálás mind a magzat, mind az anyára nézve könnyítve legyen. Az emlők meghűtése elleni megóvást már fentebb előadtuk, az emlők puhítására, és a tejválasztás elősegítésére nézve. sok évi tapasztalásunk után legüdvösebbnek láttuk. ha terhes nő, a teher ideje alatt, emlőit vízzel kevert törköly pálinkával naponta kezegeti, vagy gyakran szappanos vízzel megmossa, mindennemű kenőcsök, vagy erős szeszes bedörzsölések ártalmasak. Ha a bimbók kicsinyek vagy igen mélyen fekszenek, azokat kautsuk gyűszűkkel kell kihuzatni.

Mielőtt e szakaszt bezárnánk, még azon kórtünetekről kellitek említést tennem, melyek főleg első szülőknél észleltetni szoktak, és gyakran aggodalmukat és félelmüket öregbitik. Ilyenek:

1-ször. Az **ájulások**. Nem ritkán van alkalmunk tapasztalni, hogy a nők az első terhesség ideje alatt minden egyéb tudva levő ok nélkül nagy lankadtságot, szokatlan elgyengülést, sőt ájulásokat is panasznak. Mint-hogy ennek más oka alig van, mint az idegek izgatottsága, és túlérzékenysége, ily nőknek ekként azt tanácsoljuk, hogy naponta délelőtt 11 órakor néhány csepp tiszta tokai bort igyanak, mely őket annyira fogja erősíteni, hogy az előbb felemlített szenvedések vagy türethökké válnak. vagy mi leginkább szokott megtörténni. végképen elenyésznek. Ha a nevezett kórtünetek annyira makacsok, hogy az ajánlott szer után is bekövetkeznek, akkor **Ignatiát**, vagy ha az sem elegendő **Cocculust** bevenni ajánljuk. Mindezen szerek használata előtt azonban figyelemmel kell lenni, valjon az ájulásoknak nincs-e egyéb, a terhességgel kapcsolatban nem levő oka, midőn az ellen kell külön orvoslást alkalmazni.

2-szor **Vizellet és székürülésre késztetés**. Valahányszor e baj az ujoncz terheseknél beállott, mindannyiszor azt lágy meleg ülő fürdők segítségével megszüntetni sikerült.

3-szor. **Főfájások**, melyek leginkább a reggeli órákban jelennek meg, és gyakran a beteget érzékenyen kinozzák. Ezen szenvedést a **Paulinia sorbillis** belső használata legbiztosabban gyógyítja meg.

4-szer. **Étvágytalanság**. Ha gyomor terheléssel van kapcsolatban, akkor a csorvás szenvedések ellen ajánlott gyógyszerelés alkalmaztatik. **Ipecacuanha, Pulsatilla, Nux vomica, Antimonium crudum** a fő szerek; ha pedig csak az idegek izgatottságától ered, a tokai bormérsékelt használata ezen állapot ellen is segíteni fog.

5-ször **Székszorulás**. Ha ezen állapot már egészséges korában is kinzotta, akkor belsőleg **Sulfur**; ha pedig a székszorulás csak a terhesség következtében, akkor a **Nux vomica** fog megfelelni a várakozásnak.

6-szor. **Hányás**, erről már az előbbi szakaszban tettünk említést.

7-szer. **Görcsök**, melyek a test különféle részeiben állhatnak elő. **Ignatia, Cocculus**, és lágy meleg egész fürdők a görcsöket szétesztik.

8-or. **Fogfájás**, oly terhes nőknél is elő fordul, kik, soha hasonló szenvedést nem panasztak. Ez ellen a **Nux moschata** belső adagolása leghathatósabb gyógyszer.

A megnevezett kórtünetek leginkább a terhesség első felében szoktak észleltetni, a terhesség második felének ismét megvannak sajátos szenvedései, így:

1-ször. **Vértodólasok**. E jelenség terhes nőknél gyakori, innét magyarázhatók meg azon visszaélések, melyek az érvágásokkal a terhesség másik felében gyakoroltatnak. A régi időkben csak kivételes esetekben menekült meg a terhes nő az érvágástól, melyet nem csak a köznép, de sok orvos is nélkülözhetetlennek tartott, ma már csak a pórnép hisz ily előítéleteknek, a mívelt közönség hasonló eljárásoktól irtózik, az orvosok nagyobb része azt nem csak feleslegesnek, de ártalmasnak is tartja.

Azt hitték és azt hiszik sokan most is, hogy miután a terhesség alatt a havi tisztulás elmarad, ennél fogva túlságos vérmennyiség tördül össze a testben, ez tehát az érvágást ha nem is ép szükségesé, de ártalmasá sem teszi.

Ez okoskodás helytelen, melyet ezzel kívánunk megczáfolni:

a) A havi tisztulás által aránylag oly csekély vérmennyiség választatik el, hogy annak rövid időre való elmaradása bővértséget nem okozhat. Különbösen is a bővértséget csak következés, az ok egyéb kóros elválasztásokban keresendő. Azért látunk számtalan piros, jól táplált, és virágzó egészséggel bíró leányokat, kiknél a havi tisztulás vagy még meg sem jelent, vagy rendületlenül érkezik, vagy igen csekély mértékben van, s mind e mellett bővértségi kórtünetekről nem panaszkodnak.

b) A női szervezet természet szerű alkotása mellett a havi tisztulás elmaradásából a terhesség alatt észsze-

riően csak azon következtetést származtathatjuk, hogy a terhesség alatt az ekként visszatartott vérmennyiségre a teherben levő testnek más czélokra van szüksége, mit annakelőtte pazar módon magától eltaszított. Ezen terhességgel összekötött czélok: a méhnek rendellenes kiterjedése. és a nedveknek elkészítése az új magzat részére.

c) A tej elválasztás, mely a terhesség alatt észlel-
tetik, a havi tisztulás elmaradásával kapcsolatban áll, és itt is, mint a b) pont alatt, azt a vérből kelletik pótolni.

Ha mind ezen körülményeket komolyan megfontoljuk, csodálkozunk kell azok felett, kik mind e mellett a női szervezet természetes alkotását erőszakosan megzavarni, és elrendezésének ellenkező czélokra adni igyekeznek.

Azon nők, kik a terhesség alatt vértódlásban szenvednek, rendezzék mindenen előtt életmódjukat. kerüljenek minden hevítő ételeket és italokat, lelki indulatokat, fárasztó testi mozgásokat, különösen ajánljuk ilyeneknek, hogy esteli lefekvés előtt gyomrukra túl ne terheljék, azért sokkal czélszerűbb a vacsorálástól magukat egészen megtartóztatni. Ha mind e mellett a vértódlások nem szűnnek, vegyenek néha belsőleg **Nux vomicát**, vagy ha az elegendőnek nem tapasztaltatnék, **Belladonnát**.

2-szor. **Daganatok**. Ezek néha oly kiterjedést nyernek, hogy a tapasztalatlan orvost is elrémítik, annyival inkább ennek jelentőségét nem ismerő női, avagy környezetét. Megdagadnak néha csak a szemhéjak, az arcz, a kezek, a lábak, a szemérem ajkak, néha azonban az egész test oly dagadt, hogy a nő ily állapotban a vízkórban szenvedőhöz hasonlít. Legújabbban kerestettem meg egy nő látogatására, kinek egész teste oly dagadt volt, hogy az ágyban mozdulni sem volt képes. Ily általános daganatok leginkább oly nőknél fordulnak elő, kik kettős magzatot hordanak méhükben. A terhesség alatt tapasztalt ily nemű daganatok ellen keveset tehet az orvos, testi nyugalom, mérsékelt életmód, szesz és bódítószerek, a dagadt részekre egyedüli módok, miket ajánlani tudunk. A szülés után ily daganatok minden maradvány nélkül eloszlának.

3-szor. **Visszércsomók**. (ereszlábak közönséges nevezet szerint) igen gyakori kórtünetek terhes nőknél, és csak ritkán sikerül azokat végkép eloszlatni. Sok esetben félfakadnak, bő vérzéseket okoznak, és a későbbi korban fekélyekké válhatnak. — Mihelyt az erek a lábakon vérrrel megtelnek, czélszerű pólyával, vagy szűk harisnyával borítottassanak be, mi által a terjedő kitágulás legbiztosabban megakadályoztatik. Vérzéseknél, vagy

igen erős fájdalomnál a hideg víz borongatásoktól látunk legszebb sikert.

(Folyt. köv.)

Észleletek

(Gyöngyös városa közkórházában 1863-ik év első felében orvosolt betegségekről.)

(Folytatás.)

Idült gyomor és bélhurut 3 esetben jött orvoslás alá, egyszer heveny gyomorhurutból következett, a másik két esetben mint önálló kór tünt fel. — Kellemetlen nyomás a gyomorban, mely többnyire időszakonként jelent meg, és étel után mindég nevedett, gyomorégés, bütyögések, nyálkás néha keserű szájjal, fehér vagy sárgás nyelv, büdös lehelés, étvágytalanság; vagy beteges vágy, étel, kivált savanyu italok után, csekély szomj, szorult szék, vagy gyakori vizenyős, sápadt arcz, fejfájás, rossz kedv kísérik a nevezett kórt. **Ipecacuanha**, **Nux vomica**, **Arsenicum**, **Antimonium crudum** valának azon szerek, melyekkel két esetben 8 nap alatt tökéletes gyógyulást, egy esetben 30 napig folytatott orvoslás után nevezetes javulást eszközöltünk.

Idült bélhurut 11-szer fordult elő, 8 közülök meggyógyult, 3 meghalt. Egy, mely romlott étkekkeli gyomor terhelés után származott 3-ad nap alatt a **Pulsatilla** adagolására megszünt, kettő meghűtéstől vette eredetét, hasragás, zöldes nyálkás bő ürüléssel, mely a **Dulcamara** alkalmazása után szűnt meg, egyik 15, a másik 21 nap alatt; — egy esetben, hol a has felfúvódva, a belek fájdalmasak, a székiürülésnél erőltetés valának jelen, a **Colocynthus** 5 nap alatt segedelmet eszközölt. Négy esetben, hol a betegség már részint elhanyagoltatott, részint czélszerűtlen szerek által orvosoltatott, többféle szerek használata volt szükséges, melyek közül különösen Rhus. Merc. sol., **Arsenicum**, Sulfur kiemelendők, 17, 18, egy csak 57 napi szerelés után gyógyult meg. A meghaltak egyike 50, a másik 67, a harmadik 68 évesek voltak, rég simlódó, és a legnagyobb nyomorúsággal küzdő egyének; testük elsoványodva, kiszáradva, a has feszes a gerinczhez húzódva, savós kiömlések a sejt szövetbe, és az egész hasüregekben valának észrevehetőek, 9, 15, 39 napokig ápoltattak. **Plumbum aceticum**, **Mercurius**, **Secale cornutum** bár csekély időre a szenvedést enyhíték, de gyógyulást eszközölni képesek nem valának.

Vérhas 3 esetben észleltetett, meggyógyultak 10, 14, 21 nap alatt, mind a három hurutos jelleggel. **Merc: corrosivus** két ízben maga elegendő volt a szenvedés megszüntetésére, egyszer még ezenfelül a **Colocynthist** kellett alkalmazni.

Tüdővészszel ezen év első felében 27 beteg került orvoslás alá, nagyobb része a koldúsok osztályához tartozott, kik az inség folytán élelem hiányában a kórházban kerestek felvételt; azonkívül 3. 5. 7. 9. éves gyermekek, kiket a vagyontalan szülők szintén a szükség által kényszerülve a kórházba beadtak. 16 esetben e kór halállal végződött, 2. nevezetesen javulva. 2 javulás nélkül, 3 meggyógyulva bocsátathattak el. 4 orvoslás alatt maradt fel. A gyógyszereket azon gyógyjelentésekre, mint az idült tüdő hurutnál említett, építettük, minthogy azonban ezen esetek legnagyobb száma a sorvasztó (colliquativus) jelenségek időszakában érkezett kezelésiünk alá, egyedül ezek enyhítésére valánk kénytelenek minden figyelmünket fordítani, előre meg lévén győződve a felett, hogy gyógyulást anélkül sem eszközölhetünk. Sorvasztó izzadásoknál **Chinát** — hasmenéseknél **Plumbum aceticumot**. — felakadt köpésnél **Ipecacuanhat**, **Tartarus emeticust**, — igen bő és rossz szagú genny köpéseknél **kreosotumot**, — decubitusoknál **Chinát** vagy **Acidum muriaticumot** adtunk látszó enyhüléssel. A hol még a felgyógyuláshoz némi remény mutatkozott, ott pozitív sikert egyedül a **kali carbonicumtól** tapasztaltunk, a mint is e szer jótékony hatásának tulajdonítjuk a fentemlített 3 meggyógyulási esetet.

Tettünk kísérletet ez évben is az **Argentum Nitricum** elpárolgásával és felszívásával, ismételtük azt azon esetekben, hol még colliquatiók nem voltak, de ott is, hol ezek már beállottak, azonban ezen annyira ajánlott szernek legkisebb hatását sem észleltük, ez okból azt rendelvényeinkből végképen ki is hagytuk.

Csúzos bantalmakkal hét egyén vétetett fel, egy a fejben, kettő a mellizmokban, egy a hátgerincben, egy a térdben, a két utolsó az izesülésekben fészkeltek be magukat. Hol a meghűtés világosan beh bizonyítható volt, ott a **Dulcamara**, vagy a **Colchicum** pár nap alatt gyógyulást eszközölt, állandó hajlam e kórra egyiknél sem bizonyult be. A hol a csúz a fejnek folytonos hasgatásával, vagy szűrő fájdalommal párosult, és e kórjelek a beteget szakadatlanul kínozták, ott a **Belladonnától** láttunk szép sikert. Ha a fájdalmak egy tagról a másikra vándoroltak, különösen ha gyomorromlás is jelen lenni tapasztaltott, ekkor a **Pulsatillát** semmi más szer nem pótolta. Hol a fájdalmak mozgás után ujjultak, és nyugalomban elesenededtek, ott **Bryonia**, hol ennek ellenkezője észleltetett ott a **Rhus** birtak elsőbbséggel. Hol a fájdalmak a reggeli órákban jelentek meg legdühösebben, ott a **Nux vomicát** alkalmaztuk, a hol a csúz éjjel nevedett, kivált ha enyhítés nélküli bő izzadással jelent meg, ott a **Mercurius vivus** ritkán tagadta meg jótékony hatását. A hol a csúz hasmenéssel vagy hasesikarásokkal lépett fel,

ily esetekben a **Colchicum** vétetett használatba. A hol a csúz a mellizmokra vette magát, és a mellben szűrő fájdalmakat gerjesztett, ott egy pár adag **Arnica** azonnal megszüntette a szenvedést. — A hol gyanu van syphilitikus vagy mercurialis dyscrasiára, ott az **Acidum nitricum** ritkán hagyta a bajt enyhítés nélkül. — Ha huruttal volt a csúz kapcsolatban, ott gyakran a **Tart. emeticustól** láttunk kedvező hatást. Lappangó dyscrasiáknál vagy ha az adott szerre javulás elő nem állott **Sulfur** használtott közben.

A gyógyulási időt tekintve: ezek meggyógyultak: egy 5 — kettő 6 — egy 7 — kettő 8 — egy 10 nap alatt.

Köszvénynyel 8 beteg orvოსoltott, 6 közülök meggyógyult, kettő orvoslás alatt fennmaradt. A köszvény orvoslásánál hasonlóan alkalmaztuk a gyógyszereket mint a csúzos bantalmaknál megemlítettük. Eleinte, midőn az emésztő tehetségben lanyhaságot tapasztaltunk, leginkább a **nux vomicával** értünk sikert. Ha esont daganatok voltak jelen a **Staphysagria**t adagoltuk.

A hat beteg közül egy 13, egy 18, egy 23, egy 31, egy 36, egy 43 napokig igényelték segédelmet.

Gyomorzsába, Gyomorgörcs 6-szor fordult elő, kik között férfi csak egy, nő pedig öt találatott. Általában a gyomorgörcs nőknél gyakrabban tapasztaltatik, hihetőleg ülő életmódjuk következtében. Azonfölül a gyomorgörcs származása a nőknél igen gyakran a kávé italtól van, ha ez bő mértékben használtatik, és észszerítlenül készítették el, például leforrázás helyett főzés által. A gyomorgörcs vagy eredeti (idiopathikus) vagy következményi (deuteropathikus) szenvedés. Az első általános túlérzékenységet, különösen a gyomoridegekben feltételez, melynek következtében sokszor minden igaz külok nélkül jelenik meg. A mily ételekre ily egyéneknek egyszer a gyomorgörcs következik, más-szor azt minden ártalom nélkül megemészthetik. — Mint másodlagos vagy következményi szenvedés egyéb életművek kóros elváltozásától származik, leginkább a máj szenvedésétől, vérhiányos, sápadtkórban, fehérfolyásban, aranyérben szenvedő egyéneknek.

(Folyt. követ.)

V e g y e s e k .

A „Pester Lloyd“ 182-ik számában a következő tudósítást olvassuk, mely közös érdeke folytán, olvasóinkat is érdekelni fogja.

Aug. 1—3.ig Münchenben Heider bécsi tanár elnöke alatt tartatott meg a németországi fogorvosok évi közgyűlése, mely közel 100 fogorvos által látogatott meg. E gyűlékezeten azon kérdés megvitatása került szőnyegre, vajjon a bódítás (narcosisatio) a fogműtételeknél megfelelő-e az orvosok,

vagy inkább a szenvedők várakozásának? mely kérdésre nézve a vélemények szétáztak. — Blume berlini fogorvos egy hosszú előadásban terjeszté elő véleményét a chloroformmal véghez vitt bódítás ellen; nem csak azt emelvén ki, hogy sokan a bódítás után többé fel nem ébrednek, tehát az által halál következhetik be, mit egy genfi fogorvos szerencsétlen történetével igazol, ki saját fiát az ekként véghez vitt narkotizáció által elveszté, hanem a szenvedők morális gyengeségét is kárhóztatá, kik minden csekély fogmütételnél a narkotizációt ohajtják. — Heider bécsi tanár a szélsőségeket kiegyeztetni akarván azt állítá, hogy a narkotizatio alkalmazása mindenkor a fogbeteg háziorvosa véleményétől feltételeztessék. Végre a gyülekezet abban állapodott meg, hogy a narkotizáció a lehetőségig korlátoztassék, és ha alkalmaztatik, csak a legnagyobb ovatossággal, és egy fogorvosi segéd közreműködése mellett történjék.

Saját tapasztalatinkból kiindulva, mi a bódítást minden sebészi műtételeknél korlátozni ohajtjuk; mert bár oly esetünk még soha sem fordult elő, hol a beteg többé fel nem ébredt volna, azt azonban volt és van jelenleg is elég alkalmunk látni, hogy a műtétel kimenetele sokkal biztosabb bódítás nélkül, mint bódítással. Ezen meggyőződésünkre alkalmat adott legelőször is az 1849-diki, hazánkra nézve, szerencsétlen év, midőn a kápolnai csata után a gyöngyösi katonai kóroda vezényletével megbizattam, hol 1800 beteg között 380 sebesült vétett fel, kiknek legnagyobbik számánál fontos műtételek vitettek véghez. Midőn a bódítás nélkül operáltak majd mind meggyógyultak, a bódítással véghez vitt operációk után minden esetben halál következett be. — A jelenleg kezelésem alatt álló kórodában a bódítást csak a legszükségesebb esetekben eszközölöm.

— A Wiener med. Wochenschrift 33-ik számában a Gaz. d. hop. 85-dik száma után egy igen érdekes köreset említetik fel dohány mérgezés, és ez után bekövetkezett halálról. — F. évi febr. 8-kán B. egy 46 éves molnárnő Brigitta V.-hez hivatott Kerdrein nevű faluba, ki feltűnő sovány volt, de hőszáma mindedig rendszeren megjelent. Előbbi egészsége mindig kielégítő volt. Két házasságból 5 gyermeket szült. Sok lelki szenvedéseihöz 4 évvel ezelőtt egy újabb szívbeli fájdalom érkezett. 11 éves leányát, kit valóban imádott, veszté el hagymáz által. Ez időtől óta a szerencsétlen anya nem találta fel többé nyugodalmát. Mindent elküvetett, hogy magát elbódítsa, szeszest italokkal élt tulságosan, és különös izlettől vezéreltetve a dohányt is minden módon használta; pipázott, tobákolt, sőt azt meg is rágtá; hetenkint e szerint mintegy 2 frank áru dohányt emésztett fel.

Midőn B. a beteget meglátogató, az hangot adni nem birt, egészen elrekedve, néhány szavakat fáradságosan ejtett ki száján. Légzése hangos és erőszakos. Érverése lassu, gyenge. Szívverése alig érezhető, szemfény kitágult, a világosság iránt érzéketlen! A siketség még nem tökéletes, de a hallás rest. Az arc halvány, sovány, beesett; a nyelv piros, reszkető, száraz. Fájdalmas nyelvés, folytonos gyomorgörcsök által előidézve. A has összehúzódott. Székürülése már rég időtől óta csak allövetek és hashajtók által eszközöltetik, a baj kezdetén azonban gyakori hasmenés és hányásban szenvedett, mi az izgatott állapot korszaka volt. Rövid idő mulva bekövetkezett étvágytalanság, a gyomor, belek és az egész testnek ér-

zékenytelensége, melylyel a kimerültség korszaka jellemzé magát. A vizellet tudta nélkül irtit ki. Ájulások, hideg izzadások, álmatlanság kinozzák a beteget.

B. azonnal belátta, hogy ezen állapot ellenében semmit sem tehet, levest, kávé, savanyú ételeket ajánlott.

A következő nap, midőn B. betegét ismét meglátá, már szólni nem birt, nyelni képes nem volt, a mellkas alig emelkedett, légzés, szívverés alig érezhető valának. Ugy látszott, hogy minden életművek a dohány behatása alatt elszunnyadtak. A halál pár óra mulva be is következett. (Kár, hogy a bonczolati eredmény nincs közölve. Szerk.)

— Dr. Lorbacher berlini orvos, ki több időtől óta szakadatlan szorgalommal egy hasonszenvi kórodának létrehozatalában fáradozik Berlinben, legközelebb jelenti, hogy egy vagyonos polgár végrendelete által azon helyzetbe jött, miszerint a kórodát képes leend akként életbeléptetni és felszerelni, hogy az a többi intézetek között méltó helyet foglaland el.

— Egy jeles és köztisztelőben álló ügyfelünk vesztéséről kell ez által megsomorodott szívvel jelentést tennünk. Dr. Schrétter lemergi orvos f. évi júliushó 14-én meghalt. Ő volt egyike azoknak, ki fáradságtalan szorgalommal mivelé a homoeopathiát, különösen a gyógyszerkísérleteket, és így mindenestre a megholt neve örökítve leend új gyógytudományunkban. Reméljük, hogy akad ügyfeleink között, ki az elholt élete történetét szives lesz lapunkban is közölni.

Időjárás és közegészségi észleletek julius havában.

Az időjáráti viszonyok e hó első felében a jelen évszakhoz képest rendelleniek valának. A megszokott és várt meleg helyett oly hűvös napok következtek be, hogy a meghűtés ellen mindenki melegebb öltönnel volt kénytelen magát megvédeni. A növény életre azonban hasznos szolgálatot tettek a gyakori esők, melyek azon idő alatt vidékünket igen gyakran megkeresték. Julius 23-kán az időjárás hirtelen fordulatot vett, és a hó végéig száraz rekedt hőséggel folyt le.

A közegészségi állapot mind e mellett kielégítőnek nevezhető. Az uralkodó kórok általában esorvás hurutos jellegűek. A hagymáz száma azonban e hóban sem kevesbedett. A súly végképen megszünt.

A kórházban orvoslás alá került e hóban csak 75 beteg, tehát 17-el kevesebb mint a mult hóban; ezek között volt: férfi 43. Nő 31. Ingyenes 66, önkénytesen fizető 7, czéhbeli 4. — Meggyógyult 34, meghalt 2, felmarad 39. Hagymáz előfordult: 7-szer, a nevezetesebb kórok közül megemlítendők: hürglob 1, agyvértódulás, több óráig tartó tébolyodási rohamokkal 1, vizellet rekedés 1, szélhűdés féloldalú, általános vízkórral 1.

Az egész városban születt e hóban fiú 23, leány 33, összesen 56. Meghaltak: férfi 49, nő 41, összesen 90. Esik e szerint 177 lakosra egy halott.

A súlymérő legmagasabb állása volt e hó 17-kén 340°, legalacsonyabb 3-án 336°. A hőmérő legmagasabb állása tapasztaltatott 25-kén délben + 29° R. legalacsonyabb 3-kán reggel + 10° R.

Tiszta napos idő volt 14, félig borult 4, eső 13. Szelek iránya: Csendes 11. — D. 1. — K. 1. — Dk. 3. — Dny 8. — Ny. 7.